

สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทย กับความหลากหลายทางชาติพันธุ์

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ **

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายซับซ้อนของทางภาษาและชาติพันธุ์ มีภาษาทั้งหมด 70 กลุ่มภาษา โดยแต่ละกลุ่มนั้นอยู่ในตระกูลภาษา 5 ตระกูล คือ ไท, ออสโตรเอเชียติก, จีน-ทิเบต, ม้ง-เมียน และออสโตรเนเซียน ภาษาต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์เชิงสังคมเป็นระดับชั้น กล่าวคือ ภาษาไทยมาตรฐานอยู่ในระดับสูงสุด เป็นภาษาที่ใช้ในการศึกษาและสื่อสารมวลชน รองลงมาได้แก่ภาษาไทยถิ่นตามภูมิภาค ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลาวอีสาน ภาษาปักษ์ใต้และภาษาไทย (กลาง) ซึ่งใช้เป็นภาษากลางของคนกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยต่างๆ ในพื้นที่ส่วนภาษาของชุมชนท้องถิ่น จัดเป็นภาษาพลัดถิ่น ภาษาในเมือง ภาษาตามแนวชายแดน และภาษาในวงล้อม คนกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนมากมักจะสามารถใช้ภาษาสองภาษาหรือสามภาษาในสถานการณ์ที่ต่างกัน อิทธิพลของโลกาภิวัตน์และนโยบายภาษาของประเทศไทยมีส่วนทำให้ภาษาต่างๆ อยู่ในภาวะถดถอย ในขณะนี้มีอย่างน้อยถึง 14 ภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญ แต่อย่างไรก็ตามมีความพยายามจากบางกลุ่มชนที่ยังมีพลังและความพยายามที่สงวนรักษารากภาษาของตนไว้ ส่วนในเขตชายแดนยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ยังคงต่อสู้ดิ้นรนที่จะดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมไทย

* บทความนี้พัฒนามาจากบทความวิจัย เรื่อง แนวคิดภาษาของชาติพันธุ์ในประเทศไทย (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2545 และ 2547) และจากบทความ "Language Situation : Thailand" Encyclopedia of Languages and Linguistics, 2nd Edition (Siewnail Promsart, 2008).

** ศาสตราจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

Thailand exhibits a complex situation with regard to language diversity. There are more than 70 languages belonging to five language families: Tai, Austroasiatic, Sino-Tibetan, Hmong-Mian and Austronesian. All languages are hierarchically interrelated in Thai society with Standard Thai, the only official/national language, at the highest level. It is used as a medium of instruction in school and in the mass media. The four regional languages, Northern, Northeastern, Central and Southern Thai are spoken as local languages as well as the lingua franca of the ethnic minorities. The local or minority languages are classified as 'displaced', 'town', 'marginal', or 'enclave'. Most of the ethnic minority speakers are in a diglossic situation. Because of globalization and the national language policy, the use of indigenous languages has been decreasing. At least 14 languages are now eminently endangered. There is however a movement to fight for the preservation of these languages. Furthermore, large groups of minority peoples exist along the border and continue to struggle to survive with dignity in the Thai society.

1. เอเชียอาคเนย์ ดินแดนแห่งชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม

ดินแดนเอเชียอาคเนย์เป็นดินแดนที่มีความซับซ้อนด้านภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นที่สนใจของชาวโลก ทั้งในแง่ของวิถีชีวิต ภาษาวัฒนธรรม ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่หลากหลาย งดงามมีคุณค่า และทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาที่สำคัญ

ในปัจจุบันกลุ่มชนต่างๆ ในแผ่นดินเอเชียอาคเนย์อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลต่างๆ ได้แก่ ประเทศไทย เมียนมา เขมร ลาว เวียดนาม กัมพูชาและมาเลเซีย ส่วนในหมู่เกาะต่างๆ ทางตอนใต้อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ เปรียบเสมือนดาวยาคูลงไปก้นอาณาเขต ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางธรรมชาติต่างๆ ทั้งนี้โดยแต่ละประเทศได้กำหนดเครื่องมือของการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เรียกว่า ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารทั่วไปในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นเอกภาพของรัฐ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเมียนมา ภาษากัมพูชา ภาษามาเลเซีย ภาษาอินโดนีเซีย ภาษาฟิลิปปินส์ รวมทั้งภาษาอังกฤษ โดยในประเทศบรูไนใช้ทั้งภาษามลายูและภาษาอังกฤษ ส่วนในประเทศสิงคโปร์ใช้ทั้งภาษาอังกฤษ จีน มลายู และหมีฟ เป็นต้น

นอกจากการใช้ภาษาราชการ/ภาษาประจำชาติ (ส่วนมากเป็นภาษาเดียวกัน) ในการสื่อสารอย่างเป็นทางการในระดับประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศแล้ว ยังใช้เป็นสื่อในการศึกษา (การจัดการเรียนการสอน) และในสื่อสารมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์อีกด้วย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันหลายประเทศได้พยายามจัดให้มีการใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสื่อในการศึกษาและสื่อสารมวลชนในระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอีกด้วยตามศักยภาพ และความจำเป็นเพื่อสัมฤทธิ์ผลในการศึกษาและการสื่อสารในระดับท้องถิ่น

2. ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของแผ่นดินใหญ่เอเชียอาคเนย์หรือสุวรรณภูมิ มีความร่ำรวยหลากหลายด้านภาษาชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยในจำนวนประชากรกว่า 60 ล้านคนนั้น แบ่งได้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาทั้งสิ้นถึง 70 กลุ่ม¹ กระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศ งานวิจัยแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย (สุวิไลและคณะ, 2544) ได้แสดงให้เห็นการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ในสองลักษณะคือ

1.) **ความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายหรือตระกูลภาษา** ซึ่งแบ่งเป็นตระกูลใหญ่ๆ ได้ 5 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลไท (24 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเอเชียติก (23 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเนเซียน (3 กลุ่ม), ตระกูลจีน-ทิเบต (21 กลุ่ม) และตระกูลม้ง-เมี่ยน (2 กลุ่ม) ดังนี้

• **ภาษาตระกูลไท (Tai language family)** มีจำนวน 24 กลุ่มภาษา ภาษาในตระกูลนี้เป็นภาษาพูดของคนส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นกลุ่มภาษาที่มีการกระจายทั่วไปในส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ นอกเหนือจากในประเทศไทยยังพบผู้พูดภาษาตระกูลไท ในลาว พม่า เวียดนาม และจีน รวมทั้งบางหมู่บ้านในตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เฉพาะในประเทศไทยมีผู้พูดภาษาในตระกูลนี้เป็นจำนวนร้อยละ 92 ของประชากรในประเทศ ได้แก่

1. กะเลิง	Kaloeng	2. คำเมือง / ยวน	Khammuang/Yuan
3. ไช่/ ไทดำ	Tai Dam	4. ญ้อ	Nyaw
5. ไทขิ่น	Tai Khun	6. ไทกลาง	Central Thai
7. ไทโคราช	Thai Korat	8. ไทตากใบ	Thai Takbai
9. ไทเลย	Thai Loei	10. ไทลื้อ	Tai Lu
11. ไทหย่า	Tai Ya	12. ไทใหญ่	Tai Yai, Shan
13. ปักษ์ใต้	Southern Thai	14. ผู้ไท	Phu Thai
15. พวน	Phuan	16. ยอง	Yong
17. โย้ย	Yoy	18. ลาวครั่ง	Lao Khrang
19. ลาวเงี้ยว	Lao Ngaew	20. ลาวตี้	Lao Ti
21. ลาวเวียง	Lao Wiang	22. ลาวหล่ม	Lao Lom
23. ลาวอีสาน	Lao Isan	24. แสก	Saek

• **ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language family)** มีจำนวน 23 กลุ่มภาษาหลัก โดยทั่วไปเชื่อกันว่า กลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติกเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในภาคพื้นดินเอเชียอาคเนย์ (Mainland Southeast Asia) ภาษาออสโตรเอเชียติกในเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดมีประมาณ 150 ภาษา กระจายอยู่ในบริเวณกว้างทั่วดินแดนเอเชียอาคเนย์ ภาษาเหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์และความเข้าใจในมนุษยชาติของดินแดนแถบนี้ ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่พบในประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งหมดเป็น **ภาษากลุ่มมอญ-เขมร** มีทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยและกลุ่มใหญ่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 4.3 ของประชากรในประเทศ ได้แก่

1. กะซอง	Kasong	2. กูย-กาย (ส่วย)	Kuy/Kuay
3. ขมุ	Khmu	4. เขมรถิ่นไทย	Thailand Khmer (Northern Khmer)
5. ชอง	Chong	6. ซะโอจ (ซอ)	Sa-oc (Chung)
7. ซาไก (เกนฮิว)	Sakai (Kensiw)	8. ซัมเร	Samre
9. โซ	So	10. โซ (ทะวืง)	So (Thavuong)
11. ญัฮกุร (ชาบอน)	Nyah Kur (Chaobon)	12. ญอ	Nyoe
13. บรู / ข่า	Bru	14. ปลั่ง (สามเต้า, ลัวะ)	Plang (Samtao, Lua)
15. ปะหล่อง (ดะลาอั้ง)	Palaung (Dala-ang)	16. มอญ	Mon
17. มัล-ปรัย (ลัวะ/ถิ่น)	Mal-Pray (Lua/Tin)	18. มลาบรี (ตองเหลือง)	Mlabri (Tongluang)
19. ละเม็ต (ลัวะ)	Lamet (Lua)	20. ละเวือะ (ละว้า/ลัวะ)	Lavua (Lawa/Lua)
21. ว้า (ลัวะ)	Wa (Lua)	22. เวียดนาม (ญวน/เกว)	Vietnamese

• **ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan language family)** มีจำนวน 21 กลุ่มภาษาหลัก ประกอบไปด้วยกลุ่มภาษาจีน ซึ่งผู้พูดมีบรรพบุรุษอพยพมาจากส่วนต่างๆ ของจีน และมักตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตตัวเมืองหรือตลาดทั่วประเทศ ยกเว้นกลุ่มจีนฮ่อ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่เขตภูเขาในภาคเหนือส่วนต่อกับพม่าและจีน ภาษาในกลุ่มภาษาจีนมีทั้งหมด 7 กลุ่มภาษา และมีกลุ่มภาษาทิเบต-พม่า จำนวนทั้งสิ้น 14 กลุ่มภาษา ผู้ที่พูดภาษาทิเบต-พม่า เป็นชนกลุ่มใหญ่ทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ติดต่อกับจีน มีจำนวนภาษากว่า 200 ภาษา สำหรับในประเทศไทยพบในเขตภาคเหนือและตะวันตกเป็นส่วนมาก ภาษาในตระกูลนี้มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 3.1 ของประชากรในประเทศ

1. กลุ่มภาษาจีน

1. กวางตุ้ง	Cantonese	2. แคะ / ฮักกะ	Hakka
3. เต๋จิว	Teochiu	4. แมนดาริน / จีนกลาง	Mandarin
5. ไหหลำ	Hinanesse	6. ฮกเกี้ยน	Hokkian
7. ซ้อ	Yunnanese (Western mandarin)		

2. กลุ่มภาษาทิเบต-พม่า

1. กะยา	Kaya	2. กะยอ	Kayo
3. จิงโป / คะฉิ่น	Jingpaw/Kachin	4. บเว	Bwe
5. บิซู	Bisu	6. ปะกายอ	Sgaw Karen
7. ปะด่อง	Padaung	8. โปว	Pwo Karen
9. พม่า	Burmese	10. ละหู่ / มูเซอร์	Lahu
11. ละว้า (ก่อง)	Lawa (Gong)	12. ลิซู / ลีซอ	Lisu
13. อะฮา / อีเก้อ	Akha	14. อีมีปี้	Mpi

• **ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือมาลาโยโพลีเนเซียน (Austronesian or Malayo-Polynesian language family)** มีจำนวน 3 กลุ่มภาษาหลัก กลุ่มคนที่พูดภาษาออสโตรเนเซียนส่วนมากเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่อยู่ในเขตหมู่เกาะทางตอนใต้ของเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ภาษาตระกูลนี้ในประเทศไทยพบในเขตภาคใต้เป็นส่วนมาก มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ²

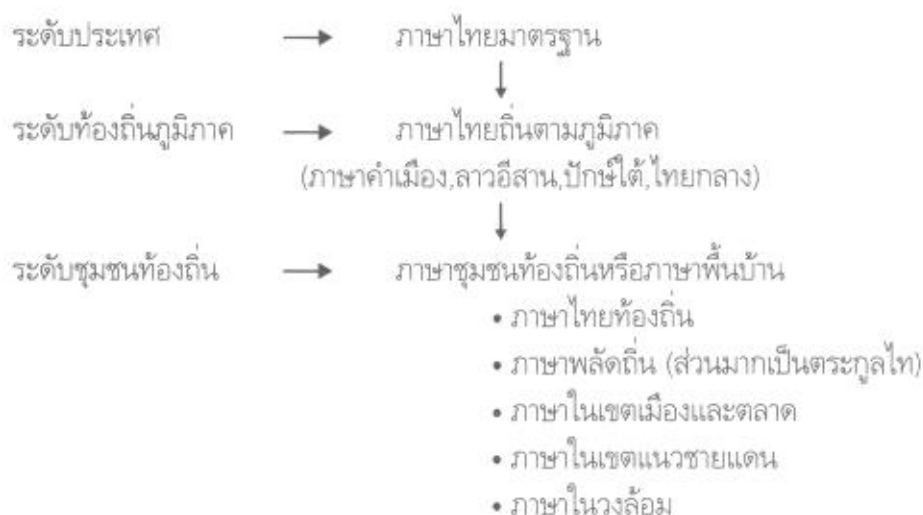
1. มลายูถิ่น / นાયู	Melayu/ Nayu/ Yawi	2. มอเกิน / มอเกล็น	Moken/Moklen
3. อุรักละโว้ย	Urak Lawoy		

• **ภาษาตระกูลม้ง-เยียน (หรือแม้ว-เย้า) (Hmong-Mien or Miao-Yao language family)** มีจำนวน 2 กลุ่มภาษาหลัก กลุ่มม้ง-เยียนหรือแม้ว-เย้าเป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐาน อยู่ทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ ในประเทศไทยพบในภาคเหนือเป็นส่วนมาก มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ

1. ม้ง / แม้ว (ม้งดำ, ม้งขาว)	Hmong / Meo	2. เยียน / เย้า	Mien / Yao
-------------------------------	-------------	-----------------	------------

2.) ความสัมพันธ์เชิงสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งกว่า 70 กลุ่ม จากตระกูลภาษาต่างๆ นั้น มีสถานภาพทางสังคมหรือมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ในระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับชุมชน โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ใช้เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ เข้าด้วยกัน ภาษาไทยกลางสำเนียงที่ใช้ในหมู่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่พัฒนามาจากภาษาของชนชั้นสูง ผู้มีการศึกษามีอิทธิพลในวงการเมืองการปกครองในจังหวัดอยุธยา ทั้งนี้เนื่องจากอยุธยาเป็นเมืองหลวงเก่ามาหลายร้อยปี (William Smalley, 1994) จึงได้เกิดการพัฒนาภาษาที่ใช้ในราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาเขียน ซึ่งพัฒนามาจากภาษาอินเดียตอนใต้ (ภาษาพราหมณ์/เทวนาครี) และพัฒนาการต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ภาษาไทยมาตรฐานยังได้รับอิทธิพลจากหลายภาษา เช่น ภาษาบาลีสันสกฤต เขมร จีน และภาษาอังกฤษ และได้ใช้เป็นภาษาราชการ และถือว่าเป็นภาษาประจำชาติ ใช้เป็นการติดต่อทั่วไป ในระดับประเทศ เพียงภาษาเดียว ส่วนภาษาอื่นๆ เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนท้องถิ่น ทั้งระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับชุมชนพื้นบ้าน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นภาษาที่ใช้ในกิจกรรมทางราชการระดับชาติและโอกาสที่เป็นทางการทุกประเภท เป็นสื่อในการเรียนการสอนในโรงเรียนและเป็นภาษาของสื่อสารมวลชนทุกแขนง เช่น วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์ทั่วทั้งประเทศ

ในแต่ละภูมิภาคมีการใช้ **ภาษาท้องถิ่นตามภูมิภาค** ซึ่งพูดโดยประชากรส่วนใหญ่และใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ เช่น ภาษาคำเมือง ใช้เป็นภาษากลางในเขตภาคเหนือ

ตอนบน, ลาวอีสานใช้ในเขตภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ภาษาปักชีได้ใช้เขตภาคใต้ เป็นต้น ส่วน **ภาษาของชุมชนท้องถิ่น**มักเป็นภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้งภาษาชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มตระกูลไท ซึ่งพูดในภูมิภาคต่างๆ **ภาษาพลัดถิ่น** ซึ่งส่วนมากเป็นภาษาตระกูลไทจากนอกประเทศที่เข้ามาตั้งถิ่นในเขตประเทศไทยด้วยปัญหาการเมือง สงคราม และการทำมาหากิน เช่น ภาษาลาวต่างๆ ในภาคกลาง เป็นต้น ภาษาในตระกูลอื่นที่อาจจัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ภาษามอญ ซึ่งได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน เข้ามารับราชการและดำเนินชีวิตโดยสงบสุขมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังมี**ภาษาในเขตตลาดหรือตัวเมือง** ได้แก่ ภาษาจีนต่างๆ และภาษาเวียดนาม (เฉพาะอีสานตอนบน) มี**กลุ่มภาษาในเขตแนวชายแดน** ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ โดยต่อเนื่องกับกลุ่มชนเดียวกับข้ามพรมแดนประเทศ เช่น ชาวเขาต่างๆ ในภาคเหนือ, ภาษามอญและกะเหรี่ยงในทางภาคตะวันตก, ภาษาเขมรถิ่นไทย³ ทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือและภาษามลายูถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น รวมทั้งมีกลุ่มภาษาเล็กๆ ซึ่งเป็น**ภาษาในวงล้อม**ของภาษาอื่นๆ ได้แก่ 1.ซอง 2.กะซอง 3.ซัมเร 4.ซุง 5.มลาบรี 6.เกนชีว (ซาไก) 7.ญอกรู 8.โซ (ทะวืง) 9. ลัวะ (ละเวือะ) 10.ละว้า (ก่อง) 11.อึมปี 12.มิซู 13.อุรักละโว้ย และ14.มอเกลิน

ภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาต่างๆ ในสังคมไทยแล้ว การใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการศึกษา และธุรกิจและการเมืองก็มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญมากที่สุด ภาษาญี่ปุ่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนกำลังมีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ภาษาเพื่อนบ้าน เช่น ภาษาเวียดนาม ลาว พม่า มาเลเซียฯ มีความสำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่นเดียวกัน

จากการที่สังคมไทยเป็นสังคมพหุภาษาและภาษาต่างๆ มีหน้าที่ทางสังคมแตกต่างกัน ประชากรไทยจึงมักจะเป็นผู้ที่พูดได้ 2 ภาษาหรือ 3 ภาษา หรือมากกว่า ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาท้องถิ่นในครอบครัว หรือในชุมชน ใช้ภาษากลางของท้องถิ่น (แต่ละภูมิภาค) เพื่อติดต่อและค้าขายต่างกลุ่ม และใช้ภาษาไทยกลาง (ไทยมาตรฐาน) ในโรงเรียนและสถานที่ราชการ รวมทั้งการใช้ภาษาต่างประเทศในแวดวงงานและการศึกษา เป็นต้น ซึ่งวิธีการใช้ต่างภาษาในต่างวาระและต่างกิจกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไป ยกเว้นในกลุ่มชนขนาดใหญ่ตามแนวชายแดน เช่น กลุ่มผู้พูดภาษามลายูถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีจำนวนกว่าล้านคน ยังมีปัญหาการสื่อสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากยังคงใช้ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวันอย่างเข้มข้น มีปัญหาการใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการยังไม่คล่องแคล่วทำให้เกิดการเข้าใจผิด ปัญหาเล็กเป็นปัญหาใหญ่ ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา ซึ่งใช้สื่อภาษาไทยทั้งเพียงภาษาเดียวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาและสภาวะวิกฤตของภาษากลุ่มชาติพันธุ์

ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาแต่ละกลุ่มล้วนมีคุณค่าเป็นมรดกของมนุษยชาติ เนื่องจากเป็น

ระบบสื่อสารที่สร้างขึ้นมาจากภูมิปัญญาเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เพื่อวิถีการดำรงชีวิต ที่ใช้อย่างต่อเนื่องกัน มาเป็นร้อยเป็นพันปี ภาษาจึงเป็นทั้งระบบคิด ระบบความรู้ความเข้าใจในโลกและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาด้านต่างๆ รวมทั้งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือความเป็นตัวตนของแต่ละกลุ่ม

แต่อย่างไรก็ตามในโลกปัจจุบันภาษาต่างๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาต่างๆ ล้วนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ซึ่งมีอิทธิพลจากโลกตะวันตกได้มีการแพร่ขยายอย่างไร้พรมแดน ด้วยอำนาจและความเจริญด้านการสื่อสารมวลชนที่ทรงพลัง ทำให้สามารถเข้าถึงในเกือบทุกพื้นที่ แม้ในเขตห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ (ในบางพื้นที่) โดยใช้ภาษาใหญ่ระดับชาติเช่น ภาษาราชการหรือ ภาษานานาชาติ (ภาษาอังกฤษ) ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำนวนมากจึงอยู่ในภาวะถดถอย วิกฤตและอาจสูญสิ้นไป สภาวะการดำรงชีวิตด้านการใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่

- โอกาสของอาชีพการงาน ทำให้ทุกคนต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาสำคัญภาษาใหญ่ๆ เช่น ภาษาราชการ ภาษาประจำชาติหรือภาษานานาชาติ (อังกฤษ จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ)
- การทำงานตามแหล่งงานนอกชุมชน ทำให้มีการใช้ภาษากลางมากขึ้นและใช้ภาษาท้องถิ่นน้อยลง
- การแต่งงานข้ามกลุ่ม ทำให้ความเข้มข้นการใช้ภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลดลง โดยใช้ภาษาที่มีอิทธิพลในพื้นที่หรือใช้ภาษากลาง ส่งผลต่อการใช้ภาษาภายในบ้านและการส่งผลการรักษามรดกทางภาษาแก่ลูกหลาน

นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายทางการศึกษาหรือระบบการศึกษาที่ใช้เฉพาะภาษาราชการเพียงภาษาเดียว เป็นสื่อในการเรียนการสอน ทำให้ภาษาท้องถิ่นหมดความหมายและเยาวชนไม่เห็นประโยชน์ของภาษาท้องถิ่นของตน อีกทั้งนโยบายภาษาแห่งชาติ ที่ส่งเสริมการใช้ภาษาราชการเพียงอย่างเดียว นั้นเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป (แม้ว่ายังไม่มียุทธศาสตร์ภาษาแห่งชาติเป็นทางการ) ทำให้ภาษาอื่นๆ หมดหน้าที่และความสำคัญ

สำหรับสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นแหล่งของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบันเทิงคดีต่างๆ ซึ่งใช้ภาษาราชการเป็นหลักและใช้เพียงภาษาเดียว ในปัจจุบันสามารถเข้าถึงในบ้านที่อยู่ในเขตห่างไกล ทำให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยภาษาราชการเท่านั้น

สาเหตุปัญหาและสภาวะข้างต้นนำไปสู่ทัศนคติของเจ้าของภาษาที่ไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของภาษาชาติพันธุ์ของตนในโลกปัจจุบัน

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ มีการใช้ภาษาราชการมากขึ้นและใช้ภาษาชุมชนท้องถิ่นของตนลดลงเรื่อยๆ หรือเลิกใช้ เปลี่ยนไปใช้ภาษาราชการเพียงภาษาเดียวหรือใช้เฉพาะภาษาใหญ่ๆ

ทำให้ความสามารถในการใช้สองหรือสามภาษาในหมู่เยาวชนลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จากงานวิจัยของสวี่โล และคณะ (2545) ได้พบว่ามียังน้อยถึง 14 กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตรุนแรงใกล้สูญ ได้แก่ 1.ซอง 2.กะซอง 3.ซัมเร 4.ซุง 5.มลาบรี 6.เกนชีว (ชาไก) 7.ญัฮกุร 8.โซ (ทะเว็ง) 9.ละวะ (ละเวือะ) 10.ละว้า (ก่อง) 11.อิมปี 12.บิซุ 13.อูรักละโยย และ 14.มอเกลิน

ภาษาเหล่านี้เป็นภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาในวงล้อมทั้งสิ้น ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักหรือเดิมอาจจะ เป็นกลุ่มใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนภาษา หรือมีกลุ่มผู้พูดภาษาอื่นๆ ใกล้เคียงได้อพยพเข้ามาอยู่ปะปนจำนวนมาก ดังตัวอย่าง เช่น กลุ่มญัฮกุรในจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า เดิมมีผู้พูดภาษาญัฮกุรอยู่จำนวนมาก แต่ต่อมาได้มีกลุ่มไทยโคราช ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในพื้นที่อพยพเข้ามาอยู่ปะปนมากขึ้น กลุ่มชาวญัฮกุรได้พยายามถอยหนีเข้าไปลึกไปเรื่อยๆ จนไม่มีทางไปต่อ ในที่สุดจึงต้องอยู่ไปด้วยกัน ผลที่ตามมาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ภาษาพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่ ภาษาญัฮกุร การใช้ลดลงเรื่อยๆ และภาษาที่ใช้ก็มีลักษณะเพี้ยนไปตามอิทธิพลของภาษาไทย ซึ่งหมายถึงทั้งไทยโคราชและไทยกลาง (ภาษาราชการ) ในบางพื้นที่และบางกลุ่มไม่มีการใช้ภาษาภายในครอบครัว ในชุมชน เช่น กลุ่มของ ลักษณะการถดถอยของภาษาและการใช้นี้กำลังเกิดมากขึ้นเรื่อยๆ ในหลายกลุ่ม บางกลุ่มมีขนาดเล็กมาก เช่น มลาบรี (ตองเหลียง), เกนชีว (ชาไก), ละว้า (ก่อง) มีผู้พูดเพียงจำนวนร้อยกว่าคน ทำให้ยากที่จะดำรงรักษาไว้ในโลกของการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

ในจำนวนภาษากลุ่มภาวะวิกฤตใกล้สูญมีจำนวนถึง 9 กลุ่ม เป็นภาษากลุ่มมอญ-เขมร ตระกูลออสโตรเอเชียติก ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาดั้งเดิมของดินแดนสุวรรณภูมิ โดยที่ภาษากะซอง ซัมเร และซุง มีโอกาสน้อยมากที่จะดำรงอยู่ได้และคงสูญสิ้นไปตามอายุขัยของผู้พูดที่มีอยู่ไม่กี่สิบคน

นอกจาก 14 กลุ่มวิกฤตใกล้สูญดังกล่าว ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แม้กลุ่มขนาดใหญ่ล้วนไม่อยู่ในสถานะที่ปลอดภัยและแสดงให้เห็นความถดถอย เปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน เช่นกลุ่มภาษาวิกฤตตามแนวชายแดน ได้แก่ ภาษามอญ ภาษามลายูถิ่น ภาษาเขมรถิ่นไทยๆ หรือแม้แต่ ภาษาคำเมือง ลาวอีสาน ปักซีใต้ ซึ่งเป็นภาษาซึ่งใช้เป็นภาษากลางในแต่ละภูมิภาคในปัจจุบันแม้ว่ายังคงพูดทั่วไปโดยใช้สำเนียงท้องถิ่น แต่คำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์จำนวนมากเปลี่ยนเป็นภาษาไทยกลาง (ภาษาไทยมาตรฐาน) เนื่องมาจากระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชน ในปัจจุบันจึงมีเพียงภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียวที่ยังปลอดภัยไม่ถึงกับสูญสิ้นไปดังเช่นภาษาของชุมชนท้องถิ่น แม้ว่าจะถูกคุกคามด้วยภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกโดยผ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษานานาชาติด้วยเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงไปใช้ภาษาอื่นหรือเลิกใช้ภาษา การตายของภาษาที่กำลังเกิดขึ้นเป็นปัญหาระดับโลก นักภาษาศาสตร์ **Michel Krauss (1992)** ได้ทำนายไว้ว่า ร้อยละ 90 ของภาษาในโลกปัจจุบันซึ่งมีประมาณ 6,000 ภาษา อยู่ในภาวะวิกฤตและอาจไม่สามารถดำรงอยู่ได้พันศตวรรษนี้ ซึ่งภาษาเหล่านี้คือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีได้มีสถานะเป็นภาษาที่ใช้

ในระบบการศึกษานั้นเอง มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่อยู่ในภาวะที่ปลอดภัย ซึ่งได้แก่ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติต่างๆ

คำถามที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มิใช่หรือ เราเป็นกังวลกับสิ่งที่ผิดธรรมชาติหรือไม่ คำตอบคือ การถดถอย สูญเสียความหลากหลายทางธรรมชาติและความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกของมนุษยชาติซึ่งกำลังเป็นปัญหาใหญ่ในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นเพราะการกระทำของมนุษย์ดังสาเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงอย่างคาดไม่ถึง

การสูญเสียภาษา หมายถึง การสูญเสียระบบความรู้ ความคิดและโลกทัศน์ ภูมิปัญญาด้านต่างๆ รวมทั้ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ และเครื่องมือสื่อสารและสื่อของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา จึงเป็นที่สำคัญ เพื่อให้เกิดความตระหนักและร่วมกันหาทางช่วยกันรักษาและป้องกัน รวมทั้งหาวิธีการในการฟื้นฟูภาษาวิกฤตใกล้สูญหายและปัญหาวิกฤตอัตลักษณ์ตามแนวชายแดนซึ่งกำลังเป็นปัญหามาก ในขณะเดียวกันการทบทวนนโยบายด้านการใช้ภาษาท้องถิ่นในการศึกษาในสื่อมวลชนและนโยบายภาษาแห่งชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสงวนรักษาทรัพยากรของชาติและมรดกของมนุษยชาติไว้ และเพื่อสันติสุขของชนในชาติ

4. ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ สิทธิมนุษยชนและสิทธิทางภาษา

สำหรับสถานการณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาในภาวะวิกฤตนั้น โดยทั่วไปกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในสภาพอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่นต่อตนเองและกลุ่มของตน ยาวชนละทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ในขณะที่ส่วนมากก็ยังคงไม่สามารถปรับตัวเองเข้าสู่โลกของสังคมใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ประสบผลสำเร็จทางการศึกษาตามที่ต้องการในระบบโรงเรียน ไม่มีอนาคตและเส้นทางเดินที่ชัดเจน ไม่มีความมั่นคงทั้งด้านสถานะภาพทางสังคมวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิต ซึ่งในสายตาของคนทั่วไปจะมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่พัฒนายาก ยากที่จะประสบความสำเร็จ เป็นชุมชนล้าหลัง ภาษาของกลุ่มชนเล็กๆ ก็จะค่อยๆ สูญสลายไป เปลี่ยนไปพูดภาษาใหญ่ ปรับตัวเข้ากับสังคมใหญ่ภายนอก ซึ่งบางส่วนก็ประสบความสำเร็จ แต่จำนวนมากก็ยังไม่สามารถปรับตัวได้ หรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ตามแนวชายแดน เช่น กลุ่มคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากปัญหาข้างต้นแล้วยังมีปัญหาวิกฤตด้านอัตลักษณ์และจิตวิญญาณ อันเนื่องมาจากมีความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ทางภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อและการสื่อความหมายเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การปกครอง ฯลฯ

ซึ่งสื่อสารผ่านภาษาราชการได้อย่างเต็มที่ นำไปสู่การขาดความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต ไม่มีความมั่นคงในอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของตนและกลุ่ม ก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างรุนแรงจนบางครั้งควบคุมไม่ได้ ความไม่มั่นคงทางภาษานำไปสู่ปัญหาความไม่มั่นคงทางการศึกษาและความไม่มั่นคงในคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ และความมั่นคงภาษาในประเทศ

หากมองในแง่ของปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิทางภาษา องค์การสากลด้านสิทธิมนุษยชนยืนยันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นั้น มีสิทธิทางภาษา โดยสามารถที่จะใช้ภาษาของตนเอง ทั้งในที่สาธารณะ คือ ในบ้านของตน ในชุมชนของตนและในที่สาธารณะต่างๆ รวมทั้งสามารถใช้ภาษาของตนเองในการจัดระบบการศึกษาแก่เยาวชน ทั้งนี้โดยมีผลงานวิจัยจากประเทศต่างๆ ที่พิสูจน์และสนับสนุนประโยชน์ของการใช้ภาษาแม่เป็นสื่อในการศึกษาในเบื้องต้นและเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติ เพื่อนำไปสู่สาระความรู้และสังคมต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นในการแก้ปัญหาการเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ และการหวังผลที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์และความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของประชากรในชาติโดยทั่วไปนั้น จึงควรมีการทบทวนระบบการศึกษาและนโยบายภาษาแห่งชาติ เพื่อให้สามารถเอื้อต่อการใช้ภาษาของชาติพันธุ์หรือภาษาแม่ ซึ่งเป็นภาษาที่หนึ่งของเด็กในระบบการศึกษา เพื่อสร้างประชากรไทยที่มีคุณภาพบนฐานของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่แข็งแกร่ง ในขณะเดียวกันก็สามารถเข้าถึงอัตลักษณ์ความเป็นประชากรไทยในระดับชาติด้วย ความเป็นไทยของชนในชาติ มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องสละอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และใช้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยของส่วนกลางเพียงอย่างเดียว แต่ความสามารถที่จะดำรงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา โดยที่สามารถสื่อสารและอยู่ร่วมกับประชากรไทยกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทย เข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียม มีความมั่นคงในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ปรารถนา จะทำให้เกิดอัตลักษณ์ของความเป็นไทยในระดับชาติไปด้วยพร้อมกัน และเป็นประชากรไทยที่มีคุณภาพสามารถร่วมกันแข่งขันกับโลกภายนอกได้

เชิงอรรถท้ายบท

1. จำนวนนี้นับรวมภาษาหลักและภาษาถิ่นย่อย เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีผู้พูดเป็นจำนวนมาก และการพิจารณาสถานะว่าเป็นภาษาหลักหรือภาษาถิ่นย่อยขึ้นกับเกณฑ์ทางสังคมและการเมือง

2. นอกจากนี้ยังมีกลุ่มจาม (Cham) ในเขตกรุงเทพมหานคร (บ้านแขกคร้ว) โดยมีประวัติว่ามาจากประเทศกัมพูชา และรับราชการในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (กองอาสาจาม) ปัจจุบันไม่ได้พูดภาษาจามในชีวิตประจำวัน

3. ชื่อนี้มาจากการประชุมการพัฒนาแบบเขียนภาษาเขียนด้วยอักษรไทย เมื่อปี 2533 ที่จังหวัดสุรินทร์

บรรณานุกรม

- Diffloth, Gérard. 1980. **"Austroasiatic: The indigenous Southeast Asian language family."**
Talk presented at panel New Directions in Southeast Asian Linguistics, Association for
Asian Studies, Washington, D.C.
- Diffloth, Gérard. 1984. **The Dvaravati Old Mon Language and Nyah Kur.** Bangkok:
Chulalongkorn University.
- Grimes, Barbara F.(ed.) 2000. **Ethnologue. Languages of the World.** 14th Edition. Dallas, Texas: SIL
International.
- Smalley, William A. 1994. **Linguistic Diversity and National Unity.** Chicago: The University of
Chicago Press.
- Suwilai Premsrirat. 1995. **"On language maintenance and language shift in minority languages of
Thailand: A case study of So(Thavung)"** Paper presented at the International Symposium
on Endangered Languages in Tokyo, Japan.
- Suwilai Premsrirat. 2003. **"Language development and language revitalization in Thailand :
A case of Chong Revitalization Program."** Paper presented at the Conference on
Language Development, Language Revitalization and Multilingual Education in
Ethnic minority Communities in Asia, Bangkok, Thailand.
- Suwilai Premsrirat. 2006. **"Language Situation: Thailand,"** Encyclopedia of Language and
Linguistics Vol.2, Elsevier Ltd.
- Suwilai Premsrirat. 2007. **"Endangered Languages of Thailand."** JSL 184 : 75-93.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และอภิญา บัวสรวง. 2541. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ฉุขุ.**
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และพรสวรรค์ พลอยแก้ว. 2549. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กะซองและซัมเร.**
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2544. **รายงานผลการวิจัย เรื่อง แผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ในประเทศไทย.**
โรงพิมพ์คุรุสภา กรุงเทพมหานคร.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2548. **วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์: ปัญหาหรือโอกาส?"**
(**Ethnic Minorities Language and Culture in Crisis: Challenges or Opportunities**).
รายงานผลงานวิจัยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2549. **การพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อ
และการจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2550. **ประสบการณ์การฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย กรณีภาษาของ จังหวัดจันทบุรี.**
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.